

Dansk Selskab for Folkesundhed

Anbefalinger til en forpligtende tobaks- og nikoteforebyggelsespolitik

2024

Indledning v/ Helle Terkildsen Maindal, forperson for DSFF

Dansk Selskab for Folkesundhed (DSFF) udgiver løbende strategipapirer (siden 2018 kaldet GPS), hvor vi dels formidler viden, dels kommer med en række anbefalinger indenfor et tema med konsekvenser for folkesundheden.

I 2017 udgav vi et strategipapir "[Udfas tobak](#)".

Som en opfølgning på dette har vi nu lavet disse anbefalinger til en styrket, forpligtende tobaks- og nikoteforebyggelsespolitik.

En forpligtende politik, der udfaser rygning og forebygger brug af tobaks- og nikotinprodukter hos børn og unge, er det vigtigste - og mest omkostningseffektive enkelte skridt - Danmark kan tage for at forbedre folkesundheden. Udviklingen de seneste år med tendens til stigning i rygning hos voksne og stor stigning i de unges brug af nikotinprodukter, er foruroligende.

Regeringen har en målsætning om, at ingen børn og unge ryger i 2030. Desuden har partnerskabet 'Røgfri Fremtid' (<https://www.roegfrifremtid.dk/>) et mål om, at ingen børn og unge og max. fem procent af voksne ryger i 2030. Disse mål bliver svære at nå, eftersom knap hver femte af de unge og voksne røg dagligt eller lejlighedsvis i 2022, og 35% af de unge brugte et tobaks- eller nikotinprodukt.

- 3 ud af 4 voksne, der ryger, vil gerne stoppe
- 8 ud af 10 unge, der ryger, vil gerne stoppe
- 7 ud af 10 unge, der bruger snus, nikotinposer og lignende produkter, har - indenfor den seneste måned - tænkt på at stoppe

Derfor anbefaler DSFF, at der lægges en ambitiøs langtidsplan med forpligtende delmål, som sætter intensivt ind på mange områder samtidig.

Udfasning af tobaks- og nikotinprodukter understøtter de fleste tobaks- og nikotinbrugeres eget ønske om et liv uden afhængighed og uden de skader, der følger med brug af tobaks- og nikotinprodukter.

En ambitiøs indsats på tobaks- og nikotinområdet er vigtig, bl.a. fordi den internationale nikotin- og tobaksindustri er magtfulde modstandere, der igen og igen udfordrer lovgivningen¹. Det er nødvendigt med en bred, flerstrengt indsats, at der sættes ind på mange fronter samtidig, og at indsatserne løbende tilpasses markedsudviklingen.

Politisk handlekraft og støtte fra brede kredse i samfundet er centralt for at lykkes.

Den Nationale Handleplan fra 2020 mod børn og unges rygning har haft effekt på unges rygning. Forebyggelsesplanen fra 2023 har fokus på nikotinprodukter og håndhævelse af lovgivningen i erkendelse af, at de hidtidige lovgivningsmæssige tiltag og implementering af dem ikke har været tilstrækkelige. En løbende revision og stramning af tobaks- og nikotinlovgivningen er nødvendig til at håndtere de massive udfordringer, Danmark og resten af verden står overfor på tobaks- og nikotinområdet.

Verdenssundhedsorganisationens (WHO's) rammekonvention om tobakskontrol, Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), som Danmark har tiltrådt sammen med 179 andre lande, har haft en stor effekt i de lande, der har implementeret den², og danner fortsat en vigtig ramme for det forebyggende arbejde.

Konventionen beskriver centrale tiltag, som landene anbefales at arbejde med for at beskytte befolkninger mod rygnings skadelige effekter. De samme tiltag er relevante, når vi udvider opgaven til at beskytte befolkningen mod nikotins skadelige virkninger. Nikotin i sig selv kan have mange skadelige langtidseffekter, bl.a. på den umodne hjerne, graviditeten og hjerte-kar-kredsløbet. Desuden øger brug af nikotinprodukter risikoen for senere brug af cigaretter og andre rusmidler. Derfor skal nikoteforebyggelse være en integreret del af tobaksforebyggelsen. Aktuelt har 37 lande i verden forbud mod salg af e-cigaretter³, flere lande (f.eks. Holland og Belgien) har helt forbudt salg af nikotinposer⁴ og 17 lande har forbudt salg/import af opvarmet tobak⁴. Mange andre lande har således indført stærk regulering af produkterne.

Anbefalinger

Dansk Selskab for Folkesundhed (DSFF) anbefaler, at:

1. **afgifterne på tobaks- og nikotinvarer øges betydeligt**, da effekten og evidensen for effekt er stærkest på dette område⁵.
2. **reguleringen af tobaks- og nikotinindustrien styrkes, og reguleringen af tobaks- og nikotinprodukter ensartes**, så én produkttype ikke favoriseres frem for en anden.
3. **tilgængeligheden af tobaks- og nikotinprodukter reduceres markant**, f.eks. ved at forbyde online salg.
4. **røg- og nikotinfri miljøer udbredes**, f.eks. ved at ophæve de mange undtagelser i Lov om Røgfri Miljøer, som i dag bidrager til at øge uligheden i sundhed.
5. **mere oplysning og bedre hjælp til at stoppe, så flere bliver røg- og nikotinfri**, således at langt flere end i dag ved, at de kan få hjælp og benytter den tilgængelige hjælp og dermed øger chancerne for at blive nikotinfri.
6. **håndhævelse styrkes**, så reguleringen får den ønskede effekt.

Under hver anbefaling er en række konkrete tiltag, og Dansk Selskab for Folkesundhed anbefaler, at regeringen er ambitiøs og ***gør brug af så mange konkrete tiltag som muligt - så hurtigt som muligt.***

Pris

Afgiften på alle tobaks- og nikotinprodukter hæves markant (FCTC¹ artikel 6)

- Vi anbefaler en afgiftsstigning til minimum 100 Dkr., og helst 100+ Dkr. pr. cigaretpakke.
- Effekten af høj pris er størst blandt børn, unge og personer med lave indkomster.
- Højere afgifter på tobak og nikotin er et omkostningseffektivt tiltag, der reducerer ulighed i sundhed.
- Afgiften skal hæves samtidig på alle tobaks- og nikotinprodukter, da differentieret prisstigning medfører skift til et andet, billigere produkt.
- En afgiftsstigning på cigaretter og nikotinprodukter bør altid kombineres med en intensive ret støttende indsats på stopområdet. Særligt skal der tænkes i effektive indsatser overfor sårbare personer, der har svært ved selv at komme ud af nikotinafhængigheden, f.eks. personer med lav indkomst, kort uddannelse, kronisk sygdom, psykisk sygdom og lign.

Regulering

Alle tobaks- og nikotinprodukter sidestilles med cigaretter i al lovgivning og i alle tiltag (FCTC artikel 6)

- Regulering af tobaks- eller nikotinprodukter bør ikke favorisere bestemte typer produkter.
- Cerutter, cigarer og pipe bør ikke være undtaget lovgivning om forbud mod smagstilsætning og påbud om neutrale tobakspakker m.m.

¹ FCTC: WHO's rammekonvention om tobakskontrol, Framework Convention on Tobacco Control (<https://fctc.who.int/who-fctc>)

 Aktuelt er smagstilsætning i nikotinposer blevet forbudt, og afgiften er sat op, så de koster det samme som cigaretter. Dette bør omfatte alle tobaks- og nikotinprodukter, f.eks. opvarmet tobak, cerutter og cigarer samt fremtidige nikotinholdige produkter.

 Mentolsmag er forbudt i cigaretter og bør være forbudt i alle tobaks- eller nikotinprodukter

Nye nikotinprodukter (ikke aktuelt tilgængelige på det danske marked) godkendes i fremtiden kun til salg på det danske marked, hvis Sundhedsstyrelsen vurderer, at de ikke vil føre til øget optag blandt børn og unge og ikke vil normalisere rygning

 I Norge har man indført en model, hvor Helsedirektoratet vurderer, om nye tobaks- og nikotinprodukter risikerer at føre til øget optag blandt børn og unge, eller om de normaliserer rygning. I så fald kan producenterne få afslag. Dette er indtil videre sket for nikotinposer og for opvarmet tobak.

Cigarettefilter forbydes (FCTC artikel 9 og 10)

 Filtre mindsker ikke risikoen for helbredsskade, men giver falsk tryghed, og belaster miljøet med ikke nedbrydeligt mikroplastik, hvorfor de bør forbydes – gerne på EU-niveau.

Der indføres forbud mod tobaks- og nikotinindustriens involvering i både statslige, regionale og kommunale politiske beslutninger (FCTC artikel 5.3)

 Der bør sættes målrettet ind for at sikre, at tobaks- og nikotinindustrien holdes uden for indflydelse, når det gælder nationale tiltag og lovgivning inden for folkesundhedsområdet som beskrevet i artikel 5.3 i WHO's rammekonvention om tobakskontrol. Der er evidens for, at industrien fortsat har en stor indflydelse på lovgivning på tobaksområdet, f.eks. på EU-niveau.

 Der bør arbejdes aktivt med at udbrede kendskabet til WHO's rammekonvention om tobakskontrol og med at sikre åbenhed om al kommunikation med industrien til forvaltningsområder ud over sundhedsområdet.

 Partierne bør indføre forbud mod økonomisk støtte fra nikotin- og tobaksindustrien inkl. indirekte støtte til f.eks. partiernes erhvervs klubber, møder med ministre og centrale partifolk, hvor der kræves ekstraordinære entrégebyrer, som firmaerne kan trække fra i skat.

 Tobaks- og nikotinindustrien bør ikke blive inviteret til at afgive hørings svar på lovgivning på folkesundhedsområdet og bør ikke blive inviteret i Folketinget (f.eks. i Sundhedsudvalg for at promovere påstået skadesreducerende produkter)

Marketings- og sponsoreringsforbud på både tobaks- og nikotinproduktområdet strammes yderligere (FCTC artikel 13)

 Forbud mod person til person marketing bør indføres.

 Der bør arbejdes på overstatsligt niveau, f.eks. på EU-niveau, mhp. at forbyde og håndhæve direkte og indirekte marketing på de sociale medier.

 Forbud bør indføres mod de såkaldte "Retailer incentive programs", hvor kiosker og lign. får gratis produkter, sælgerne oplæres, og ejerne får foræret diverse produkter, f.eks. inventar eller belysning af produkterne.

Tilgængelighed

Befolkningens tilgængelighed til tobaks- og nikotinprodukter begrænses år for år

- Der er ingen argumenter for, at et meget helbredsskadeligt produkt skal kunne købes på hvert gadehjørne.
- Der bør lægges en langsigtet plan mhp. nedlukning af tobaks- og nikotinudsalgssteder. (Studier viser, at jo flere udsalgssteder desto højere andel unge, der ryger. Man kan f.eks. lukke udsalgssteder i nærheden af skoler eller udsatte boligområder, hvor der oftest er et stort udbud).
- En obligatorisk licens til salg af tobaks- og nikotinprodukter bør indføres.
- Online salg af tobaks- og nikotinprodukter bør forbydes.
- Der bør arbejdes på EU niveau med at nedsætte mængden af lovligt importerede tobaks- og nikotinvarer til privat brug kraftigt, f.eks. max. 100 cigaretter som i Norge.
- Alle født efter et bestemt årstal (f.eks. år 2010) bør ikke lovligt kunne købe tobaks- eller nikotinprodukter - heller ikke efter de er blevet voksne.

Tobaks- og nikotinprodukter gøres mindre tilgængelige for børn og unge (FCTC artikel 16)

- Aldersgrænsen på salg af tobaks- og nikotinprodukter bør sættes op fra 18 til 21 år, da der er evidens for effekt af dette.
- Der bør indføres forbud mod, at mindreårige sælger tobaks- eller nikotinprodukter i kiosker/butikker.
- Tobaks- og nikotin salgslicenser bør inddrages gradvis, f.eks. startende med udsalgssteder/kiosker omkring uddannelsesinstitutioner for at mindske tilgængelighed for børn og unge.
- Tobaks- og nikotin salgslicenser bør inddrages varigt ved gentagen lovovertrædelse, f.eks. ved salg til mindreårige, eller ved salg af indsmuglede cigaretter og illegale produkter som e-cigaretter med smag/Puff bars.

Rygning og brug af andre nikotinprodukter smitter. Der er evidens for, at børn har meget øget risiko for at begynde at ryge, når de ser voksne (unge voksne, forældre, lærere, influencere, musikere mv) ryge.

Røg- og nikotinfrie miljøer er en meget vigtig del af at reducere antallet af børn og unge, der begynder at ryge og/eller bruge nikotinprodukter. Målsætningen med den national-politiske indsats bør derfor justeres fra kun at handle om at forebygge rygning blandt unge til en indsats målrettet hele den danske befolkning.

Røgfrie miljøer

Røgfrie miljøer udvides (FCTC artikel 8)

- De mange undtagelser i Loven om røgfrie miljøer bør ophæves (f.eks. rygning på små værtshuse (hvor også de unge fester og arbejder og udsættes massivt for tobaksrøg), private rygekabiner, rygerum på arbejdspladser, væresteder, private dagplejere m.m.)
- Røgfrie miljøer bør udvides til også at omfatte andre steder, hvor mange personer færdes, f.eks. røgfrihed på strande, i parker, ved busstoppesteder, på stadions, ved udendørs koncerter, ved udendørs servering m.m.
- Flere lande har indført rygeforbud i biler med børn. Danmark bør også indføre dette for at beskytte børn mod helbredsskader ved passiv rygning.

Implementering af røg- og nikotinfri skoletid understøttes og udvides til også at inkludere højere læreanstalter (FCTC artikel 8)

- Alle uddannelsesinstitutioner bør indføre en politik til håndhævelse af røg- og nikotinfri skoletid.
- Ved overtrædelse af røg- og nikotinfri skoletid bør barnet/den unge henvises til stoprådgivning.
- Lov om røg- og nikotinfri skoletid bør understøttes af konkrete tiltag til at støtte implementeringen på skoler og uddannelsesinstitutioner.
- Lov om røgfri miljøer bør udvides til også at inkludere højere læreanstalter, herunder professionsuddannelser og universiteter.

Behandling og oplysning

En let og lige adgang til behandling af nikotinafhængighed sikres for alle (FCTC artikel 14)

- Indsatserne bør appellere til alle borgere uanset uddannelse, bopæl, ressourcer, alder, etnicitet og baggrund, således at alle har samme mulighed for at få hjælp.
- Tilbud om ryge-/nikotinstopstøtte bør være en regional "skal" opgave.
- Tilbud om ryge-/nikotinstopstøtte bør være en kommunal "skal" opgave.

Der gives tilskud til rygestopmedicin

- Der er evidens for, at tilskud til rygestopmedicin øger sandsynligheden for rygestop.
- Tilskud til medicin kan f.eks. gives i forbindelse med deltagelse i ryge- og nikotinstoptilbud.

Intensive ryge- og nikotinstopkampagner lanceres årligt (FCTC artikel 12)

- Danmark halter meget bagud i Europa mht. kampagneaktiviteter.
- Der bør årligt lanceres nationale rygestop- og nikotinstopkampagner målrettet forskellige målgrupper.
- Kampagner bør udvikles med særligt fokus på kortuddannede.
- Der bør udvikles oplysningskampagner om skadelige effekter ved brug af nikotinprodukter til børn og unge, deres forældre og lærere samt andre voksne, der arbejder med børn og unge.

Håndhævelse

Håndhævelse af gældende lovgivning

- Lovgivning er kun effektiv, når den overholdes. Derfor er det essentielt med tilstrækkelige ressourcer til at gennemføre kontroller og sanktioner, der står mål med overtrædelsen.
- Sikkerhedsstyrelsen, Ombudsmanden og den tværsektorielle nationale Taskforce, der skal styrke kontrollen med tobaks- og nikotinmarkedet, har fået tilført ressourcer til at håndhæve lovgivningen, og der bør evalueres på, om den ønskede effekt er opnået, eller om området mangler endnu flere ressourcer.
- Bøder og anden straf for overtrædelse af tobaks- og nikotinlovgivningen bør sættes yderligere op. Dette kan fuldt ud finansiere lønninger til kontrolinstanser.
- Ved gentagne alvorlige overtrædelser bør producenten/forhandleren ikke kun straffes økonomisk.
- Straffen for overtrædelse af marketings- og sponsoreringsforbud bør øges markant (FCTC artikel 13)
 - Alvorlig eller gentagen overtrædelse bør medføre inddragelse af salgslicens (hvis denne indføres), eller producent/importør pålægges at trække produktet fra markedet i en periode.
 - Meget alvorlige og/eller gentagende overtrædelser bør straffes med fængsel.
- Håndhævelse af aldersgrænse: man har indført uanmeldte kontroller i samarbejde med unge under 18 år ("mystery shoppers"), der prøver at købe tobak/nikotinprodukter ulovligt. Effekten bør evalueres.
- Der bør udvikles nye strategier og tiltag, der skal sikre overholdelse af bl.a. forbud mod salg af tobaks- og nikotinprodukter til mindreårige og marketings-sponsoringsforbud.

-
1. Tobacco industry interference with tobacco control. Geneva, Switzerland: World Health Organization (WHO), 2008.
 2. Chung-Hall J, Craig L, Gravely S, et al. Impact of the WHO FCTC over the first decade: a global evidence review prepared for the Impact Assessment Expert Group. Tob Control 2019;28(Suppl 2):s119-s28. doi: 10.1136/tobaccocontrol-2018-054389 [published Online First: 2018/06/09]
 3. Country Laws Regulating E-Cigarettes <https://www.globaltobaccocontrol.org/en/policy-scan/e-cigarettes/countries?country=263>: Global Tobacco Control, 2023.
 4. Nicotine Pouches <https://tobaccotactics.org/article/nicotine-pouches/> University of Bath: Tobacco Tactics; 30.08.2023 [accessed 04.12. 2023].
 5. Gallus S, Schiaffino A, La Vecchia C, et al. Price and cigarette consumption in Europe. Tob Control 2006;15(2):114-9. doi: 10.1136/tc.2005.012468

Udarbejdet af Charlotta Pisinger og Nina Krogh Larsen
i samarbejde med andre fra Dansk Selskab for Folkesundhed.